

Slovenski GLASNIK.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdajatelj: Anton Janežič.

Št. 3.

V Celovcu 1. marca 1863.

IX. zv.

Černogorska mati.

(Zložil J. Vesnin.)

Ponosno Lovčen v morje se ozira,
In plešo glavo kaže daleč krog;
Pod njim se skala za skaló sprostira,
Le redko krije tla šumeči log.
Ne čuješ slavca tu v večernih tminah,
Potoček ne šumljá sred cvetnih trat;
Le divja reka dere po pečinah,
In orli čuvajo strašán prepád.

Kjer stena steno skoraj že objema,
In ozek klanec le odpira svet,
Zdivjano vojsko vodi tam in vnema
Pregrozni Mirko, Črnegore cvet.

Kot burje piš se bije z Otomani
Pogumna čeda, da odmeva grom;
Kar puško nesti more, vsi so zbrani,
Da si otmó sovražnikov svoj dom.

Tu izza vsake skale puška poka,
Pok vsaki daje strelcu novo moč,
Ko vidi, da zadeti mozlem stoka
In kolne, ko objema ga že noč.

Na skali mladi barjaktar *) spodbada
 Srcá možakom sred srditih trum,
 Za njim pa mati varje ga prepada,
 Ga varje vraga, ter budi pogum.

Na steno mnogi muzelman se spinja,
 Fremnoga žvižga kroglá krog ušes ;
 Obá varuje zvesto skala sinja,
 Če tud grozi se v dolu divji bes.

Kar vrh priplezal je krvave stene
 Krvipijani ljuti Turkoman,
 Vstrelí — in koj življenje mlado zvene,
 Kot roža, ki zgori poletni dan.

Zagrabil že je barjak dušman kleti,
 Ko mati v prsa mu zabode nož,
 S krepkó rokó iztrga barjak sveti,
 Stori, kar storil morda ne bi mož.

Sproži in drugi vrag se s stene zvrne ;
 Al ko da dušo drugo bi dobil,
 Na steno grozno tretji se povrne,
 Tud njega blisk je v večno tmo zavil.

To vidi Mirko, silno vojsko zbere,
 Drvi ž njo, kot nebá temán oblak,
 In srečno meč sovražno moč predere,
 Ko padel je na zemljo tihi mrak.

Še vedno varje Črnogorka sina,
 Še vedno brani barjaka svetost —
 Pokrila davno je že zemljo tmina,
 In zlila luna blede je svitlost.

Ponosna solza iz oči ji kane,
 Ko gleda sina blede in tog obraz,
 Držé zastavo, z mesta se ne gane,
 Da se nagleda sina mali čas.

*) Barjak, barjaktár — bandero, banderjáš.

„Poslednji cvet pobral vihar je jezni“

Izdihne iz globocega srcá,

„Ugasnil je poslednji plod ljubezni,

Smrt sama ž njega lasci zdaj igra.“

„O sem na srce moje, sinko dragi,

Poljubi mati naj te zadnjikrat,

Poljublja te po grozni slavni zmagi,

Poljublja te ko zadnji svoj zaklad.“

„Posnemal vrlo stariša si brata,

Lepo si bojeval za dragi dom,

Čast tvojo pevala bo struna zlata,

Dok na skaléh bo teh odmeval grom.“

To pričala visoka je planina,

In čule vse so vile po gorah,

Da daljna slišala je domovina,

Čez morje nesel vest je vetrič plah.

Poljubi sinka, dene ga na rame,

In stopa varno mem prepadov v dol,

Le vetrič z čela znoj pihljati jame,

Sicer tišina vlada na okol.

Husarji na Polici.

(Spisal Fr. Erjavec.)

(Dalje.)

Kakor sta Miška in Janoš se znala Moharjevim prikupiti, sprijaznili so se več ali manj tudi drugi husarji s svojimi gospodarji. Ali med vsemi se je ljudém, posebno ženstvu, dopadel vahtmajster, ki je pri županovih stanoval. Bil je še prav mlad, nabiti komaj 24 let star, in ženske so koj rekly, da je med vsemi najzlaši. Imel je lepšo obleko kot drugi in mati županja je kmalo zapazila, da ima lepo zlato uro. Tudi Matizelj, ki se je čez dva dni ves potuhnjen priplazil, rekel je precej, da mora biti iz dobre hiše, in da ne živi samo od cesarjevih krajcarjev. Županu posebno je bil mladi vahtmajster prav

po godu, ne le samo zavoljo čedne postave in zavoljo lepega obnašanja, temuč posebno zató, ker je znal slovenski, da si tudi ne prav dobro, ali vsaj toliko, da so se razumeli. To je bilo županu neznano vseč; če bi prišla kaka pritožba ali kaj družega, imel je vsaj človeka pri rokah, kateremu je môgel bolj zaupati kot Matizeljnu. Tudi sam Matizelj je kmalo prevedil, da ga je pri županu vahtmajster spodrinil in potem ga zares doglo ni bilo na spregled. Najbolj se je pa vahtmajster priljubil ljudém zato, ker je bil tako prijazen. Ko se je na večer po navadi sprehajal po lepem potu proti farni cerkvi, pozdravljaj je vsacega, ki ga je srečal ali če je kdo delal na polji, postal je en malo pri njem in ga popraševal za to ali uno stvar.

Neki lep večer je prišel na svojem sprehodu že blizo cerkve in ravno se hoče obrniti proti domu, kar na enkrat obstane. Blizo njega zapoje ženski glas tako ljubeznjivo, da se mu je nehoté noga ustavila. Glas mu je bil znan. To je glas, katerega je v nedeljo občudoval v cerkvi. Petje se mu približuje, ali pevke ne more viditi, ker visok gost plot je rasel na eni in drugi strani ceste. Stori nekaj korakov naprej, na enem mestu je bila vrzel predrta skoz plot; tukaj obstane in se ozira po pevki. Vedno bliže in bliže se čuje glas — in zdaj zagleda visoko, lepo zraščeno mlado deklico. Tudi ona zagleda moški obraz med zelenimi vejami in kot bi se bila ustrašila, zmanjka jej glasú, zarudí v lice in en trenutek obstojí, potem pa hitro kot srna zgine za plotom. Vahtmajster jo je spremljal z očmi in je vidil, da je stopila v krčmo zraven cerkve.

Mrak se je že vlegel na zemljo, ko je vahtmajster prišel domú. Nocoj je ostal domá in ni šel v krčmo, kot je bila njegova navada. Zdelo se mu je, da bi se dolgočasil nocoj v družini svojih tovaršev, torej je ni iskal. Naslonil se je na odprto okno in gledal živo gibanje na županovem vrtu. Vsa družina je večerjala pod staro hruško: župan je imel danes plevice, bilo jih je toliko, da so z domačimi vred komaj vse dobile prostora pri neznano veliki mizi, župan je pa gospodoval sred njih. Ko so se pomenili o zjutrajšem delu, razšli so se kmalo moški; nekteri so šli še po svojih opravkih, drugi so se pa zgubili po vasi. Ženske z otroci so obsedele na vrtu ter so jele prepevati, in petje se je v tihem večernem zraku razlegalo daleč v vas. Pele so večidel cerkvene pesmi, zložene v slavo matere božje, na koncu tudi nekoliko posvetnih, pa tudi te niso bile vesele. Naš narod poje rad ter ima mnogo svojih pesem, ali prav veselih narodnih je malo najti. Vahtmajstra je petje na vrtu spomnilo na njegov dom; pesme, ki se pojó na podnožju visoke Tatre, na bregovih Vaga in Nitre, so kaj zelo podobne tem, ki se zdaj razlegajo pod njegovim oknom. Misli ga nesó na breg šumečega Vaga, zmisli se stare priljubljene pesmi, katero je tako glasno prepeval nekđaj po domačih dobravah in tiho šeptaje zapoje staro ljubeznjivo pesem: „Hora, hora! biela hora!“ Luna je že visoko priplavala, pevke na vrtu so že davno umolknile,

ko se vleže k pokoju. Njegova zadnja misel je bila mlada nepoznana pevka in sklenil je, da jo jutri obiše.

Drugi popoldan je vahtmajster položil pero poprej iz roke kot navadno; tudi se je bolj skrbno napravljal in znabiti ni kmalo tako dolgo pred zrcalom stal, kot danes. Sicer je navadno čakal na ritmajstra, ki je večidel proti večeru prišel v vas in potem sta šla skupaj na sprehod; če pa ritmajstra ni bilo, poiskal je kacega drugega tovarša. Posebno rad je seboj jemal Miška, ker je bil njegov najstariši drug in prijatelj, in zavoljo njegove dobrovoljnosti ga je imel raji od drugih. Miška je bil sicer poštena, ali nemirna duša; njemu ni dalo nikjer mirú, vedno je imel kako burko v glavi in če je včasih zamisljen lazil okoli, tedaj je vahtmajster precej vedil, da Miška kuha in snuje nove naklepe. Miška ima eno edino željo, ki ga pa navdaja, odkar se je svoje pameti zavedil, in ko bi se mu ta želja spolnila, rad bi dal nekoliko let, kar mu jih je še namenjenih za življenje. Vse Miškovo djanje in nehanje je šlo le na to, kako bi se nevidljivega naredil. Samo za ta dar je prosil nebesa, za drugo, je rekel, bo že sam skrbel. Že doma na Ogerskem ga v njegovi okolici ni bilo razpotja, kjer ne bi bil on „v risu“ stal. Na Laškem je bil Miška največi sovražnik črnih mačkov, ker je v Benedkah od starega Juda zvedil, da ima črn maček v sebi svitlo kost, ki človeka nevidljivega stori. Od zdaj naprej Miška ni imel mirú. Njega ni navduševalo jasno nebo italijansko, on ni poslušal krasnega petja; on ni občudoval lepe nature, še zale Lahinje mu niso bile mar — črn maček, to je bila njegova parola. In če je kacega zasledil, zalezoval ga je noč in dan in pred ni miroval, da ga je imel v pestéh. Oh, kako je Mišku tolklo srce, ko je v samoti o polnoči prvega kahal, kako so mu šli lasje po koncu, ko je prebiral kosti, jih oblizoval in metal čez glavo, kakor ga je Jud naučil — ali ni je našel. Tudi drugi, tretji maček je ni imel. Miška je bil potr in ne bi se bil obžaloval, ko bi ga bila sovražna krogla zadela.

Še le drugo leto, ko je prišel na Kranjsko, posvetilo je spet upanje v njegovo obupno dušo. Star berač, ki je prehodil devet deželá, razodel je Mišku za sreberno dvajsetico skrivnost, po kateri je hlepelo njegovo cigansko srce. Če Miška „med mašami“, najbolj na sv. Ceferina dan, vjame modrosa, ga razpara, mu iztrga živo srce in ga še gorkega pojé, ne vidi ga nobeno posvetno oko, ako si le želí, tako podučuje berač strmečega Miška.

Če je le mogel, ukradel se je Miška popoldne iz vasi, in ko je solnce najhuje pripekalo, lazil je po žarečem pečovji, kjer žvižgajo modrosi, kakor so pravili kmetje v vasi. Preden je prišel mali Šmaren ali „mala maša“, nosil je Miška v sebi že pet modrosovih src in enega je celo na sv. Ceferina dan pojedel — ali berač je bil goljuf, modrosja srca niso dala Mišku lastnosti, ki si je je tolikanj želel.

Te študije so pripravile Miška večkrat v velike zadrege, in včasih bi se mu bila huda godila, ko ne bi bil vahtmajster za njega prosil. Miška bi bil pa tudi za njega šel v ogenj, če bi bilo treba.

Tega Miška je tedaj vahtmajster rad seboj na sprehode in v krčme jemal, ako ni bilo ritmajstra. Danes pa vahtmajster ni čakal ritmajstra, tudi ni iskal Miška, šel je sam in kot bi se bil bal koga srečati, ni šel skoz vas, ampak zadej za vrta, potem čez polje na ravnost proti krčmi, kamor je sinoč vidil, da je zginila ljubeznjiva pevka.

Krčma je bila prazna in še le čez nekoliko časa pride ženska, ki nekako z začudenjem ali vendar dopadljivo pogleduje novega gosta.

„Že spet ni nobenega tu, da bi postregel! Saj pravim, človek bi moral povsod sam biti, s posli je zmirom velik križ“, izgovarja se krčmarica, ker ona je bila — in povabi gosta v drugo manjšo izbo, kjer je stala miza, s prtom pregrnjena.

„Dajte mi merico vina!“

Krčmarico je beseda „dajte“ neznano zbudila. Le proste kmetice se vikajo, ali ona je bila vendar bolj gosposki oblečena in mislila je, ako ona koga onika, spodobi se, da jo tudi on. Ko bi današnji gost ne bil lepi vahtmajster, gotovo bi ga bila prašala, kje se je „manire“ učil. Sploh se jej je zdelo, da mladi ljudje niso več tako uljudni, kot so bili nekdanj. Tako postavim je mladi šolmašter vsacega vikal, celo fajmoštra in tudi Pibrov študent je imel to grdo navado. Mladega vahtmajstra bi pa krčmarica ne htela nikakor razžaliti, torej se izneveri svoji stari vkoreninjeni navadi in tudi ona vika vahtmajstra, akoravno jej s početka beseda skor ni hotla iz ust.

Levka, tako se je reklo krčmarici, zasuče se kot vrtavka, dasiravno je bila precej životna, in steče po vino.

Vahtmajster se je med tem oziral krog sebe, je gledal pri vseh oknih na dvorišče in na vrt, ali ni zagledal, kar bi bil rad vidil.

Levka prinese vino in se vsede gostu nasproti.

„Kaj lepo je od Vas, gospod vahtmajster, da nas enkrat obiščete. Ob nedeljah greste kaj moško mimo nas. Pa kaj, se vé, mladega in lepega človeka imajo povsod radi! Tacega gospoda, kot ste Vi, so povsod veselí.“

Vahtmajster se nekaj izgovarja, da ni gledal na znamnje, in da ni vedil, ali je tukaj krčma ali ne.

„Ali upam, da nas bote odslej večkrat obiskali.“

Vahtmajster obljubi.

Levka si je moža natanjko pogledala, vse njegovo vedenje se ji je zdelo gosposko, njegova obleka je bila iz bolj tenkega sukna, kot pri navadnih vojaki in posebno jo je zbadal v oči široki zlati prstan z bliščočim kamenom. Nič ne mara, da se ji je zdelo, da je temu

gospodu nasproti preveč prosto oblečena, dasiravno je bila kot iz škaflice vzeta.

„Oh kako sem pa spet zamazana. Pa ni drugači, če je človek pri delu“, s temi besedami hiti iz izbe.

Čez nekoliko spet pride prav praznično oblečena in se spet usede k vahtmajstru.

„Če smem prašati, od kod ste domá?“

„Iz Lipnice na Slovaškem.“

„To mora pač daleč biti. Ali kako, da govorite tako dobro slovenski?“

„Naš slovaški govor se ne loči ravno veliko od Vašega, tudi smo zdaj že drugo leto na Kranjskem in tako sem se naučil za silo.“

„Ne samo za silo, moram reči, da prav dobro govorite. Nekteri ljudje imajo že tak dar od Boga, da se lahko naučé tujih jezikov.“

Pri zadnjih besedah je Levka nehoté vzdihnila. Mislila je na-se. Zakaj ona nima tega darú?

„Kako rada bi se bila v Trstu naučila laški — ali ni bilo mogoče. In pozneje nemški? Ranjki šolmašter, Bog mu daj dobro! koliko truda si je dal revež in koliko meric vina je zató popil!“

Ali vsi njegovi nauki so bili bob ob steno, sveti duh ni hotel razsvetliti krčmaričine glave, ona je za vselej zgubljena za nemško kulturo.

„Kako se Vam dopada v naših krajih?“ poprašuje Lenka na dalje.

„Prav dobro, spominjajo me na mojo domačijo.“

„Ali pri Vas mora biti gotovo lepše. Tukaj pri nas je dolgočasno in vem, da že komaj čakate, da bi prišli spet domú.“

„Ne porečem, da ne. Bodi si človek še pri tako dobrih ljudéh, domá je zmirom najboljše. Raji bi danes kot jutri spet vidil svojo mater.“

„Ali očeta več nimate?“

„Umrli so, kar sem šel od doma,“

„Sirotá! gotovo niste šli radi v soldate, vidi se Vam, da ste iz dobre hiše?“

„Pustimo to, saj bo kmalo prestano. Še nekoliko mescev, pa sem spet sam svoj.“

„Bog vé, kje zdihuje za Vami lepa in bogata nevesta?“ reče Levka bolj šaljivo in zraven bistro pogleda vahtmajstra, ko bi hotla viditi v njegovo srce.

Vahtmajster migne z ramama in polahko odkima; hotel je nekaj reči, pa je zamolčal.

Dva nova gosta sta zdaj stopila v prvo izbo in sta poklicala vina. Krčmarica je morala tedaj vstati in jima postreči.

Ko se spet povrne k vahtmajstru, skuša on zasukati govor na druge stvari, ker Levkino izpraševanje mu je bilo že presitno.

„Za žensko, kot ste Vi, je v krčmi preveč dela, ali nimate nikogar, da bi Vam pomagal?“ popraša vahtmajster.

„To je res, da je preveč. Vse moram jaz sama storiti; če mene ni, pa gre vse narobe. Saj ga človek ne dobi posla, ki bi bil za tako krčmo, kot je moja. Imam tu neko deklino pri hiši prav iz usmiljenja, ali kedar bi je bilo treba, je ni. Od zgodnjega jutra do poznega večera moram biti na nogah. Ko bi bila že sama krčma, naj bi bilo v božjem imenu, ali to je še drugo gospodarstvo. Za samo žensko je to res preveč!“

„Tedaj niste omoženi? ako smem vprašati.“

„Bila sem — ali le kratek čas.“

„Ste li tedaj udova?“

Krčmarica sramožljivo pobesi oči in polahko prikima z glavo.

Zdaj stopi v izbo mlada deklica. Njeno lepo belo lice je gorelo v lahki rudečici, vidilo se jej je, da je hitro hodila. Komaj jo krčmarica zagleda, že se zadere nad njo:

„No, kje si bila spet celi popoldan? Ti se vlačiš, Bog vé kod; domá je pa dela čez glavo. Kar greš, tebi nič meni nič, jaz moram pa sama vse opravljati.“

„Prosim, teta! nisem se nikjer vlačila, saj se spomnite, kam ste me poslali popoldne, saj sem hitela, kar sem mogla — —“

Deklica je s temi besedami stopila pred svojo teto; ali ko zagleda vahtmajstra, šine jej kri v obraz, beseda jej zastane, hitro se obrne in stopi k omari, kjer so imeli kupice in sklenice in dasiravno so bile v najlepšem redu, dela se, ko bi jih postavljala v red. Tudi vahtmajstru je zaigralo srce, v deklici je spoznal pevko, ki jo je včeraj poslušal pri plotu.

Levka ni zapazila dekletove zmotenosti, s svojimi lastnimi mislimi je imela dosti opraviti, ali vendar ne toliko, da bi se po stari navadi ne kregala nad dekletom.

„Le poglej, Anka! kak prt si pogrnila na mizo. Dobro veš, da v moji hiši kaj takega ne trpim, pri meni mora biti vedno vse čedno in čisto.“

„Saj sem hotla o poldne pregrniti družega, pa mi niste pustili, češ da je še ta dober.“

„Tako, zdaj mi boš pa še odgovarjala! To imam za hvalo, ker bi te rada kaj naučila. Vidim, da nisi za mojo hišo, dolgo sem imela potrpljenje s tvojo nevkretnostjo, zdaj si pa le išči službe, kjer koli hočeš.“

Anka ni poslušala teh besed, bila jih je vajena. Njena teta je celi ljubi dan zvonila po hiši, zdaj se je jezila nad tem, zdaj nad enim poslom. Desetkrat na dan je žugala Anki, da mora iti od hiše. In ko je enkrat res htela iti, skoraj se je teta od jeze jokala. „Tako si tedaj hvaležna meni, ki bi rada, da bi se kaj naučila. Pa delo ti

ne diši, torej bi šla rada od mene. Pa ravno ne bo po tvoji glavi, zdaj pa moraš ostati."

Levka bi bila rada dalje govorila z vahtmajstrom, ali on je bil zdaj posebno kratkih besedi. Pogosto je pogledoval k oknu, kjer je Anka pri svojem delu sedela in tudi ona si je včasih upala skrivaj pogledati na mladega vojaka.

Levka je morala govoriti in ker je vidila, da je vahtmajster zamišljen in da ne pazi na njene besede, obrnila se je spet proti Anki.

"Ali ne vidiš, da se mrači? To ti ne pride na misel, da bi prinesla luč. Saj pravim, komaj bi bilo, da bi človek imel deset rok. Pa gotovo spet svečniki niso osnaženi."

Anka prinese svečnike, ki so se svetili kot solnce.

"Teta! ali ne veste, da imate sveče zaprte v omari?"

"Pa bi me bila spomnila, to je tvoja dolžnost. Jaz moram tako na vse misliti."

Vahtmajster je vidil, da se Levka ne gane z mesta in da ni mogoče ne besedice z Anko govoriti, zato je plačal in šel. Krčmarica ga je spremila do praga.

Krčmarica Levka je bila stara 35 let, ali vsakdo bi rekel, da je komaj 30; tako malo so jo potlačila leta in vendar je imela za seboj jako nemirno in razburkano življenje. Bila je Štajerka in že kot mlada deklina je šla iz očine hiše in potem je služila po vseh večih mestih na Štajerskem in Kranjskem zdaj za pesterno, zdaj za natakario in zdaj spet za hišino, kakor je nanoslo. Ali njeno srce jo je gnalo še dalje, posebno jo je mikalo viditi morje in bogato, veselo življenje v Trstu, od kterege je tolikrat čula pripovedovati. Užila se je tega veselega življenja, zraven je pa tudi okusila mnogo težav in bridkosti, na zadnje jo je naključje po mnogih nezgodah pripeljalo v Levčevo hišo. Tu je služila za deklo in ko je Bog Levcu vzel prvo ženo, pa si mož, akoravno je skor šest križev nosil na plečih, vendar ni mogel kaj, da se ne bi bil ženil v drugo. Vzel je premedeno deklo, toda ni dolgo vžival veselja družega zakona, že čez dve leti ga je pokopala. Levec ni imel otrok ne od prve ne od druge žene in Štajerki je zapisal dve tretjini premoženja, ako se ne bode na novo možila, ako pa to stori, dobi le tretjino, drugo ostane Anki, bratovi hčeri. Udova je dolgo žalovala po možu, in vsacemu, kdor je hotel slišati, je povedala, da ji druga možnost ni v mislih. Ali pri vsem tem lahko zagotovim bravece, (samo prosim, da se ne razglasi dalje), da bi se Levka prav rada v drugo možila, ko bi prišel snubač nji po volji; vzela bi tretjino in šla za njim.

Ranjki Levec je bil Ankin stric; njegov brat, Ankin oče, je bil šolmašter v gornjih Duplicah in po očetovi smrti jo je vzel Levec v svojo hišo. Dokler je bil on živ, imela je prav dobro; pošiljal jo je v nunske šole v Ljubljano in potem je bila v njegovih hiši kot domača

hči. Ali po stričevi smrti se je za dekleta vse predrugáčilo. Levka je bila v celi fari znana kot ošabna, svojeglavna in prepirljiva žena; noben posel ni pol leta ostal v njeni službi in uboga Anka je pri nji veliko trpela. Že davno bi si bila našla druge službe, ko bi je neka hvaležnost in ljubezen do ranjcega strica ne bila zadrževala. Anka je bila zdaj v osemnajstem letu, bila je prva pevka na koru in po celi fari je bil le en glas, da je Anka najlepša in najljubeznjiviša deklica.

(Dalje prihodnjič.)

Najljubeznjiviša roža na svetu. *)

(Poslovenil Fr. Erjavec.)

Kraljevala je nekđaj kraljica, ki je imela v svojem vrtu skoz celo leto najlepše cvetlice iz vseh krajev svetá. Posebno rada je imela rože; imela je najrazličniše vrste od navadne divje rože, ki raste v plotu in imá zeleno, kot jabelka dišeče listje, do najlepše prozanske rože. Rastle so po grajskih zidovih, ovijale so se okoli stebrov in okoli oken; širile so se celo po mostovžih in po stropu so rastle v vse sobe. Bile so vsacega duha, vsake oblike in vsake barve.

Ali v hiši je bila skrb in žalost. Kraljica je bila bolna in zdravniki so rekli, da jej bo umreti. „Le nekaj jo reši smrti“, pravi med njimi najmodrejši. „Prinesite jej najljubeznjivišo rožo na svetu, tisto, ki je znamenje največe in najčistejše ljubezni. Ako te rože zagledajo njene oči, preden otrpnejo, tedaj ne umrje.“

In mlado in staro je hitelo od vseh strani z rožami, z najprijetnišimi, ki so cvetele po vrtih, pa — niso bile prave. Iz vrta ljubezni mora priti ta cvetlica, ali ktera je znamenje največe in najčistejše ljubezni?

Pesniki so prepevali od najljubeznjiviše rože na svetu, vsaki je imenoval svojo. Daleč po deželi je šlo sporočilo na vsako ljubeče srce, sporočilo je šlo med ljudi vsakorsnega stanú in vsakorsne starosti.

„Nihče dozđaj še ni imenoval cvetlice“, pravi modrijan. „Nihče ni pokazal mesta, nam katerem je vzrastla v svoji krasoti. To niso rože od Romeove ali Julijine roke ali od Valburgovega groba, akoravno bodo te rože vedno vonjale v pesmih. Niso to rože, ki poganjajo iz Vinkelridovih

*) Za poskušnjo iz „Kitice Andersenovih pravljic v slovenski obleki“, ki se brž po „Cvetji“ razglasé, da le naročene nove pismenke iz Prage dosepejo.

krvavih sulic, iz krvi, ki teče iz junakovih prs v smrti za domovino, akoravno je ni slajše smrti, akoravno je ni rože rudečejše od krvi, ki se ondi preliva. Tudi ni tista roža, za katero mož v prosti izbi leto in dan v dolgih nočéh brez spanja daruje svoje mlado življenje — ni to čarovna roža učenosti."

„Jaz vem, kje cvete“, reče srečna mati, ki je z nežnim detetom pristopila h kraljicini postelji. „Jaz vem, kje se dobi najljubeznjiviša roža na svetu! Roža, ki je znamenje največe, najčistejše ljubezni, poganja na cvetečih licih mojega sladkega deteta, kedar, v spanji okrepcano, odpre oči in se mi nasmehlja z vso svojo ljubeznijo.“

„Ljubeznjiva je ta roža, ali je ena še ljubeznjiviša!“ pravi modrijan.

„O da! mnogo lepša!“ veli ena žena. „Jaz sem jo vidila; bolj veličastne in svetejše ni nikjer, toda bila je bleda, kot lokvanjev cvet, vidila sem jo na kraljicinem licu. Odložila je kraljevsko krono in v dolgih britkih nočéh je sama nosila svoje bolno dete, jokala je, poljubovala ga in zanj k Bogu molila, kakor moli le mati ob uri srečne težave.“

„Sveta in v svoji moči prečudna je bila roža žalosti, ali — ni tista, ktere iščemo.“

„Ne! o najlepšo rožo sem vidil jaz pred oltarjem Gospodovim“, veli pobožni stari škof.

„Vidil sem, kako se je svetila kot angeljsko lice. Mlade deklice so šle prvokrat k svetemu obhajilu, ponavljaje krstno obljubo, in na cvetečih licih so rože prihajale in odhajale. Tu je stala mlada deklica, s čisto in ljubečo dušo je povzdignila oko k svojemu Bogu. To je bilo znamenje največe in najčistejše ljubezni.“

„Blagoslovljena bodi“, reče modrijan, „ali do zdaj ni nobeden imenoval najljubezniviše rože na svetu.“

Zdaj stopi otrok v sobo, mali kraljicin sinček; v očéh so mu igrale solze ter so rosile njegovo lice. V rokah nosi velike odprte bukve, bile so vezane v beršun in imele so velike sreberne sponke.

„O mati!“ reče mali, „poslušaj, kaj sem bral“. In dete se vsede k postelji in bere iz knjige od Njega, ki se je sam daroval smrti na križu, da bi odrešil ljudi in celo še nerojene rodove.

„Veče ljubezni ni!“

Kraljicina lica spreletí lahka rudečica; oči so se ji zasvetile, ker je vidila, kako je iz knjige rastla najljubeznjiviša roža: namreč podoba one rože, ki je kraj križa pogнала iz Kristusove krvi.

Pesme.

I. Pogled na danico.

Zvezda bliščeča, presvitla danica!
Kaj je, da vpiram rad v té zmir okó?
Da se unemajo mlada mi lica,
Kedar obsiješ večerno nebó?

Dni se nekdanjih spominjam veselo,
Ki utonili so v večno morjé;
Dni, ki zastoj bi srcé jih želelo,
Ki ne prikličejo več jih solzé.

V mislih mi srečna je doba minula,
Ko sem v naročji še maternem bil,
Ko se še nada ni bila osula,
Ko sem otročje se rad veselil.

Večkrat so mati na té pokazali,
Ko te rodilo zvečer je nebó:
„Lej, kak je svitla danica“, so djali
„Kak se utrinja, leskeče lepó.“

„Biser med zvezdicami je danica,
Lepšega naše okó ne pozná;
Torej na nebu je modrem kraljica,
Srce človeško z veseljem navdá.“

„Krasna danica je znamnje čistote,
Znamnje poštenosti prave bo zmir;
Milega srca čarobne jasnote
Njena svitloba nebeske je vir.“

„Tako tud srčice naj bo zmir tvoje,
Čisto in jasno, pošteno vsigdar;
Nosi odkrito naj misli vse svoje,
Djanja odkrita naj bodo ga mar.“

„Misli, da v dušo vsak lahko pogleda,
Slabe naklepe da vsakdo spozná; —
Lica postala ne bodo ti bleđa,
Ako jasnota jih lepša srcá.“

Verno besede sem zlate poslušal,
Nježne ročice sem kvišku molil,
Zvezdo danico doseči sem skušal,
Bil bi od nje se jasnote učil.

Leta otročja so urno minule,
Prišel od doma v nemirni sem svet;
Nade se vsake so urno osule —
Zvezde spominjam se — prejšnjih besed.

„Mamica! sveta ti nisi poznala,
Sveta, ki ljubi krivico, prepri;
Storil sem zvesto, kar si ukazala,
Prišel pri tem pa celó sem ob mir.“

Kamor pogledam zavist le kraljuje,
Le na krivici so sveta željé;
Tukaj sirota nedolžna žaluje,
Ondi sirotek pretaka solzé.

Vsaka poštenost se je poslovila,
Srce pravično le malo veljá;
Vendar ne gane se, mamica mila!
Kar mi velela si, več iz srcá,

Lahko pokleknem na tvojo gomilo,
Da me v ljubezni pritisneš na-sé;
Mnogo okó se je mlado solzilo,
Vendar ohranil sem blago srcé.“

Zvezda mi draga je svitla danica,
Vedno upiram rad va-njo okó;
Zmir se v spominu mi vnemajo lica,
Kedar obsije večerno nebó.

G. Krek.

2. Popotnik in luna.

Luna plava po višini,
 Potnik hodi po dolini,
 Bister potok mu šumi.
 Hladna rosa tla odeva,
 V tamnem gozdu slavček peva,
 Potnik luni govori:

„Vsliši prošnjo, zvezd kraljica!
 Zjasni mi otožne lica,
 Dvigni v jasni me obok.
 Daleč s tabo čem veslati,
 Slušati, razgledovati,
 Kaj godí se krog in krog.“

„Daj, da spolni se mi želja,
 Priti hočem do veselja,
 Najti prave sreče raj.
 Vsliši prošnjo, zvezd kraljica!
 Zjasni mi otožne lica,
 Hvalo pel bom vekomaj.“

Odgovarja luna bleda,
 V žarkih zadoni beseda:
 „Kaj želiš si, potnik moj!

Ne bi prišel do veselja,
 Ako se spolnila želja,
 Ako jadral bi z menoj.““

„Obledelo mi je lice,
 Ker oziram se v tamnice,
 Slušam grozo, gledam strah.
 Rod človeški izdihuje,
 Robstvo mu verige kuje,
 Sreče raj pokriva mah.““

„Blaga tiha je nižava,
 Rajski mir in sreča prava
 V njej predragi dom ima.
 Strme gore pa viharne —
 Pota jasne so nevarne:
 Mili raj je mir sreča.““

Luna plava po višini,
 Potnik hodi po dolini,
 Bister potok mu šumi.
 Hladna rosa tla odeva,
 V tamnem gozdu slavček peva:
 Srce v prsih se vmiri. A. Okiški.

3. Zvončik in vijolica.

Ko spomlad se bliža vesela,
 Človeško se dviga srcé,
 Raduje narava se cela —
 O, kaj bi radvala se ne!

Le strme goré se solzijo,
 Njih solze studenci lové;
 Studenci se dalje drvijo,
 In rekam v naročje hité.

In rahli vetriči pihljajo,
 Ter zibljejo listje mladó;
 Po vejah pa tice skakljajo,
 In stvarniku himne pojó.

Med travo se v'jolica skriva
 In zvončiku toži skrbí,
 Da ne bi jej doba goljfiva
 Že v sušcu prikrajšala dni.

Pa zvončik prikloni glavico,
 Z vijolico drago kremljá;
 Ponižno tolaži sestrico,
 Jej take besede šeptá:

„Ne boj se, sestrica premila!
 Glej, kdor vas iz spanja budí,
 Da slana ne bo nas vmorila,
 Očetoško za nas skrbí.“ J. Bilc.

O čarovnih zeliščih.

(Spisal I. Tušek.)

(Dalje.)

II.

Najimetniše čarovno zelišče večerne Evrope je bila praprot.

Praprot nima sicer nikakoršne zdravilne moči, k večemu da gliste odganja, pa je vendar nevednemu človeku morala se zdeti posebno zelišče, ker ima od drugih nekako različno podobo. On si je mislil, da to mora kako čudo biti, da praprot ne cvete, ampak da nosi od spodej na listji nek prah (seme), ko vendar po njegovih, se ve da, krivih mislih vse druge rastline cvetó. Ni se tedaj čuditi, da je tej nenavadno zrasli rastlini pripisoval tudi nenavadne, čarovne moči. Ker je pa skusil, da praprotni prah res ni za nič, pa je mislil, da imá posebno moč le, če je bil nabran na posebno čudno vižo. In tako je jela praprot na dolgo in široko sloveti kot imenitno čarovno zelišče.

Pomladi, ko praprot poganja prvo nazaj zavijano listje, kopali so njeno steblice in delali iz njega janževo ali kresno roko (Glücks- oder Johannishändchen), ki je donašala srečo v vsem, kar se je počelo. Ž njo se je lahko prišlo do pozemeljskih zakladov, posebno je bila pa velike važnosti pri napravljanji tacih svinčenk, s katerimi človek vse zadene, kar hoče.

Sv. Hildegarda vé mnogo pripovedovati o dobrih lastnostih praproti, posebno pa, da se je vrag zlo ogiblje. Kjer je praprot, tam se hudič ne upa šariti; zato se pa tudi na tacih krajih malokdaj bliska, grmi in toča bije. Ako nosiš človek praprotno seme seboj, varen si pred čarom, pred vragom itd.

Praprotno seme so nabirali kresni večer na razpotjih nagi v nevarnostih duše in telesa, ker praprot cvete, kakor so verovali, samo to noč med 11. in 12. uro, pa da cvet in seme koj spet izgineta.

Slovenci so nekđaj okoli kresa plesaje od početka navedeno pesem peli.

Praprot ni bila samo čarovno zelišče, ampak je varovala tudi pred začaranjem. Naredila je iz slabega lovca dobrega; kdor jo je seboj nosil, znal je zrcala delati, je lahko našel kristale v prsti; kdor jo je v čevljih imel, tega nobeden vidil ni in imel je srečo v igri, v ljubezni itd.

Z velikim pravičnim gnjusom se je takim neumnim mislim ustavljal leta 1703 neimenovan člen društva „curiosorum“ v spisu: Kurze Betrachtung der Mandragora oder Alraunwurzel, des Fahrenkrautes nebst seinem Samen, so wie auch anderer sogenannter magischer Kräuter. Cosmopoli 1703.

On pripoveduje med ostalim takole:

Kar sem poprej omenil o praprotnem semenu in o krivih mislih o njem, to hočem vam še boljše predstaviti s sledečim dogodkom iz lastnega življenja, iz kterega boste prevideli, da je prazna sleparija vse, kar se pripoveduje o praproti. „Pretečeno poletje leta 1702, dva dni pred kresom, obiskal sem svojega prijatelja, sicer učenega in pametnega človeka. Govorilo se je pri večerji o vsem in na zadnje napelje govorica tudi na praprotno seme in njegove čudne lastnosti. Vse to je poslušal tudi en častnik, ki je obljubil, da hoče na kresni večer vse storiti, kar je treba, da dobi praprotno seme, in da nas tako prepriča o resnici vsega, kar se govori o tem semenu. Midva s prijateljem bi bila rada vedela, ali bi se tako seme ne dalo dobiti domá, ali v vrtu brez vseh ceremonij in vražnih del. Rekla sva vrtnarju, naj gre v gozd po praprot, ki sva jo potem vsadila v lonec, in lonec na okno postavila. Prišel je kresni večer, in častnik je šel s svojim služabnikom v gozd svoje čirečare delat zavoljo praprotnega semena. Nazaj prišed pripoveduje, da je videl vsake vrste vragove, iskre švigati, praproten cvet in, bog vé, kaj še. Prinese tudi z velikim veseljem seboj praprotno seme, kakor makovo zrno veliko. S tem je mislil, da je našo nevernost popolnoma pobil. Ker je pa njegov služabnik vse drugače pripovedoval, mislim, da sta obá zaspala na razpotji in vse le videla v sanjah. Prijatelj moj vzame zdaj v lonec vsajeno praprot, da bi videl, ali nima tudi tacega semena, in glej, dobil ga je na spodnji strani listja ravno tacega in še več, kakor častnik, kteremu je rekel, da tako seme more domá dobiti in da mu zavolj tega ni treba hoditi o polnoči v gozd hudiča klicat, da bi mu ga pokazal.

Častnik je pa vendar le imel veliko veselje nad dobitim semenom in bil je prepričan, da bo imel povsod posebno srečo. Nosil ga je vedno seboj, dal si ga je všiti celó v hlače; pa pozneje je sam spoznal, da mu ni prineslo nič sreče ne v igri, ne v ljubezni.“

Take in morebiti še večje važnosti, kakor je bila praprot v zapadnih deželah, bila je v jutrovih krajih Adamaova glava (mandragora, Alraunwurz); tam so ljudje že od starodavnih časov verjeli na njene čudne moči. Pozneje so se pa spoznali ž njo tudi narodi, stanujoči v večernih krajih Evrope.

Že Pythagora je poznal to zel, ki ima mesnato, precepljeno in zato nekako človeku podobno korenino. Imenuje jo zato *άνδροπομόρφος*. Na Grškem raste blizo hlevov, zato jo imenuje Theophrast *μανδραγόρας*. Že on vé mnogo pripovedovati o čudnih šegah, ki so jih imeli ko-

payci zdravilnih in drugih korenin, gotovo zató, da bi se tem menj drugi vtikali v njihovo delo. Ako je kdo hotel izkopati Adamovo glavo, poprej jo je trikrat obšel, drzé meč v roci in vedno proti večeru gledaje, med tem ko je njegov drug plesal okoli njega in govoril mnogo o ljubezni in njenih delih.

Flavius Josephus vé še več povedati o kopanji te korenine. On pripoveduje, da ta čudna zel izgine pred človekom, ako je ni polil z nekaterimi tekočinami, ktere bi bilo imenovati težko. Tudi je po njegovih mislih zelo nevarno jo kopati. Naj poprej se mora tako okopati, da se samo malo še drži zemlje; pa bog ne daj se je pritekniti pri tem delu. Potem se mora privezati na-njo črn pes, in ga vabiti k sebi. Pes jo izruje, pa pogine pri tej priči mesto človeka. Kedar je enkrat izruvana, sme jo tudi človek prijeti brez nevarnosti.

Te bedarije verjamejo še zdaj bolj ali manj po jutrovih deželah; še zdaj pripovedujejo, da ta zel izgubi vse zdravilne in čarovne moči, ako jo izruje človek.

Se ve da v srednjem veku ljudjé niso pozabili na to v starih časih tako imenitno rastlino. Adamova glava raste divja samo po jutrovih deželah, pa vendar so jo poznali tudi v večernih krajih. Postopači, mazači in potepuhi so zelo drago prodajali njene korenine, ki so jih obrezavali takó, da so bile, kolikor le mogoče, človeku podobne. Na Nemškem je veljal tak „Wundermännchen“ 50 do 60 tolarjev.

Ker je bila pa prava Adamova glava ali mandragora težko dobiti, sadili so blušec (svinjsko repo, Bryonia) v tvorila, ki so imela človeške podobe. Korenina njegova se je odebelila, tvorila napolnila in tako tudi zadobila človeško podobo.

Sveta Hildegarda pripisuje čudne reči temu čudežniku, narejenemu iz korena imenovane rastline. „Galgenmännlein“ je postal iz ravno tiste prsti, kakor Adam in ga tedaj hudič izmed vseh rastlin najrajše skuša. Kdor je v nadlogah in skušnjavah, naj ne zanemari, da bi ne opral svojega čudežnika s čisto vodó in ga ne položil k sebi v posteljo, ker on ogret po človeškem potu podelí nekoliko lastne toplote spet človeku. Od te napolnjen naj potem moli: Gospod, ki si naredil brez bolečin iz prsti človeka, tu pokladam k sebi ravno tisto prst, ki pa še ni nikoli grešila, da zadobi moja grešna prst (meso) mir, ki ga je vživala poprej. *)

V isti dobi so se izcimile tudi sledeče čudne misli o čudodelnosti te korenine: namreč, da raste le pod vislicami; da delí tistemu, ki jo ima, ljubezen, srečo in nerodovitnim ženam rodovitnost. Kdor jo pa hrani kje na skrivnem, jo včasih z vinom polije in o vsacem mlaju obleče v belo srajčico, temu daje denarja, kolikor le hoče;

*) Lib. phys. de Mandragara.

samo preveč je ne sme napenjati, da prekmalo ne umrje. Kedar jo kdo ruje, joka se tako milo, da si mora človek ušesa tiščati. Zgoraj imenovani ud društva „curiosorum“ se grozi zoper take vraže takole: „Mislim, da je vse to, kar se pripoveduje o teh čudodelnih možiceljnih, nemogoče, vražno in le prazna domišljija starih bab in drugih trapastih ljudi. Nemogoče je to, ker je zoper um, red in zoper postave naravne. Če je pa mogoče, da se kaj takega zgodi s pomočjo hudiča, je pa pregrešno in se tedaj ne sme dopuščati.“

Iz tega smo previdili, kako globoko more zagaziti človeški um. Gotovo bo mikalo marsikoga med nami, da spozná celi zaklad čarovnih zelišč ž njihovimi čarodelnimi močmi vred; saj je mnogo rastlin, ki jim še zdaj naši ljudje pripisujejo čudne moči. To nam kaže, kako neizrečeno težko je, s korenino izruvati iz človeških prs vero na čeznaravne moči naravnih stvari.

III.

Da stvar lože pregledamo, hočemo vsa čarovna zelišča razdeliti v razrede. Razdeliti se dajo:

A. v varovavne, ki nas varujejo nesreče in škode, ki bi nas mogla doleteti ali po naključji ali pa vsled hudobne volje kacega sovražnika.

B. V take, ki že same po sebi iz svoje moči donajajo srečo vsake vrste.

Varovavne rastline se dajo spet razdeliti:

a) v uročnice, ki varujejo urokov, zažugane nesreče itd. in

b) v vremenska zelišča, ki odganjajo strelo, sušo, slabe letine, točo, gosenice itd.

Ravno tako se dajo rastline druge vrsti razdeliti v

1. srečonosne, ki delé človeku bogastvo, mogočnost, srečo v ljubezni, igri, čast itd. in

2. v čudodelne, ki nam odkrivajo sovražnike in skrivne zaklade.

Prepustivši manj važne reči pesternam, hočemo na kratko pregledati navedene četiri razrede čarovnih zelišč.

I. Uročnice ali zelišča za uroke so bila nekđaj zelo na glasu, prišle so pa zdaj že precej ob ime.

Bezeg (*Sambucus nigra*) je bil pri Slavenih v veliki časti zavolj svoje zdravilne moči. Vsajajo ga radi za hlevom, da kuga živini ne škoduje. Kedar peljejo merliča na pokopališče, natakne si hlapec bič na bezgovo palico, ker se bezga hudič bojí.

Očist (*Stachis recta*), popolnoma nedolžno zelišče iz razreda ustnaric, ki raste povsod, po solnčnatih bregovih, pečevji in v plotéh. Po nekterih krajih ga še devajo pod hišni prag, večidel pa se je že pozabilo, da bi bilo za uroke.

Svišč ali encijan (*Gentiana*). V loških hribih (ali drugod tudi, ne vem) mešajo še zdaj na sveti večer in na velike sabote večer med zobanje za živino razrezane korenine nekega planinskega encijana, ki ga donašajo Tominci. Pravijo, da varuje živino kuge. Po nekterih krajih po Štajerskem pa obešajo v ta namén v svinjske hleve culico, napolnjeno s komaračevim semenom (*Fenchel*), zato da vrag raje peté pobere, kakor pa da bi štel tako drobno seme.

Metlika, černob ali divji pelin (*Artemisia vulgaris*). Kdor ima metliko v hiši, ne more mu hudič škodovati. Na kresni večer je pod njeno korenino oglje, ki prav vzdignjeno se spremeni v zlato.

Garjevo zelišče ali grintovec (*Scabiosa succisa*). Kdor ga ima v žepu, ta je varen pred uroki. Ako se vrže pod mizo, morajo se kregati in biti okoli nje sedeči gostje.

Šmarni slak ali zlata ketnica (*Glechoma hederacea*) varuje pred začaranjem.

Dobra misel (*Origanum vulgare*), pod stropom viseča, varuje hišo copernic in tatov. Voda, v kateri se je kuhala dobra misel, je še zdaj pri naših gorjancih veljaven lek zoper glavohol — zoper uroke.

Glodež (*Ononis spinosa*). Kdor ga nosi okoli vratú, varen je pred tolovaji, tatmi itd.

Brinje (*Sambucus communis*). V starih časih so ž njim sežigali mrličje; pozneje je bilo pa čaroven pripomoček. Kdor je uročen, tega glava boli, in kadijo ga z brinjem. Brinov dim prežene vso nesnago, kače in vragove. Kdor pije brinovo vodo, vidi prihodnje dogodke. Cvetni prah brinovitih mačic dela tudi vsake vrste čudeže.

Bedenico (*Narcissus*) trgajo slovenske matere pomladi in devajo jo v zibeljke, da bi copernice otrok ne obrale.

Lakotnik (*Spartium scoparium*). Ako hoče uročen človek ozdraveti, mora spustiti svojo vodo skoz narobe obrnjeno metljo iz lakotnika.

Lapuh (*Tussilago Farfara*) devajo v nekterih slovenskih krajih v grob, da mrliču vrkodlak ne škoduje.

Vrba (*Salix*) je nesrečno drevó, ker se hudič iz njega reži, pa varuje vendar pred sovražnikom, ako se molijo posebne molitve in ako se zasadi vrbova mladika v zemljo.

Olša (*Alnus*). V vinu kuhan znotranji lub je lek zoper uroke.

Tisa (*Taxus baccata*). Kdor nosi kos njenega lesa na golem telesu, temu se ni bati urokov.

Lipa (*Tilia europaea*). Njeno ličje varuje pred čarovnijo; njen pepel, posut po repišču, prežene vse repne bolhe. Ako se uročna živina tepe z lipovo šibo, zadene se tudi copernica. Vsa z lipovo tresko izkopana zelišča so zoper uroke. V lipo nikdar strela ne udari.

Jerebika (*Sorbus aucuparia*). V njo nikdar ne treši. Njena pred hlevne duri obešena mladika varuje pred lintvernom in pred

drugimi pošastmi. Da otroci bolje rastejo, treba jih je kôpati v vodi, v kateri so se kuhale jerebične veje.

Dresen (*Pulicaria dysenterica*). Kdor na binkoštno nedeljo tri liste te zeli na tešče pojê, ne škoduje mu škorpionov griz.

Razun imenovanih se hvalijo še sledeče rastline, da so dobre za uroke:

Orlica ali farske hlače (*Aquilegia officinalis*), povsod po njivah rastoči grint (*Senecio vulgaris*), čebulčnati natresk (*Sedum Telephium*), po planinah rastoči divje koze koren (*Doronicum pardalianches*), odolin (*Antirrhinum Orontium*), mali zimozelen (*Vinca minor*), po močvirjih rastoča solnčna roža (*Drosera rotundifolia*), navadni lesičjek (*Lycopodium clavatum*). Za otroke posebno pa strdenka ali rumena lakota (*Gallium verum*), razhudnik (*Solanum dulcamara*) itd.

II. Vremenska zelišča so bila zelo na glasu nekdanj, ko še ni bilo „magnetov“ za odvracanje strele. Sem spadajo:

Homuljica ali natresk (*Sempervivum tectorum*), ki ima ime od starega slovanskega božanstva Homana. V poslopje, na ktereга strehi natresk raste, nikdar ne udari.

V glog (*Crataegus oxyacantha*), v koprivo (*Urtica*), v gaber (*Carpinus Betulus*) in v lesko (*Corylus Avellana*) nikdar strela ne vdari. V lesko zato ne, ker je pod njo počivala devica Marija.

Šent janževo rožo (*Hypericum perforatum*) nabirajo na kresni dan in jo vtikajo v mreže v oknih. Še zdaj se verjame po Slovenskem, da je najbolji varh pred strelo. Pokristjančena vraža je dala sv. janževi roži krvav sok in 5 listov v znamenje 5 ran Kristusovih. Nemce je varovala čarovnic in vragovih zvijač: „Doste (dobra misel), hartan, weisse heid thun dem Teufel alles leid.“ Tudi jo imajo za zaklade kopati, in pravijo, da preskrbi človeku ljubezen.

Da bi čarovnice pri sodbi govorile resnico, dajali so jim te rastline jesti, preden so jih mučili. Listje sv. janževe rože je pikasto, kakor da bi bilo s šivanko nabodeno; zato pa pravijo, da vrag, ki človeku ne privoši njene zdravilne moči, po noči s šivanko nabada njeno listje, da izteče iz njega zdravilni sok.

Enake moči pripisuje vraža tudi divji buči ali črno jagodastemu blušču (*Bryonia alba*, Zaurübe, Körfcheswurz), saj pri Nemcih, ki jo obešajo v hiše pod stropove, da ne treši va-nje. Nemške dekleta so jo tudi nekdanj rezale v plošče in pred plesom devale v čizme, govoreč: „Körfcheswurzeln in meinem Schuh, ihr Junggesellen, lauft mir zu.“

Zobnik (*Bilisa*, *Hyoscyamus niger*) izruvan z mezincem desne roke in privezan na mezinec desne noge popolnoma golega mladega dekleta nareja po hudi suši dež. Dekle se pa mora z vodo slovesno polijati ali škropiti. Ta šega je prišla iz stare Galije, se je dolgo

držala na Rajni in živi še zdaj pri Srbih in Grkih. Slovenci ga rabijo zoper zobobol.

Na ta slovenska zelišča sledijo nektera, ki po mnenji vražnih ljudi varujejo hišo nesreč. Sem spadajo nekatere rastlinske stvari, ki so nekako nenavadno raščene. Take so šiške, ki izrastejo, ako osa šiškarica list zabode in svoja jajčka vanj položi, in pa ohmelje (Mistel), zajedavec dreves.

Šiške obešajo sem ter tje v kuhinje, da varujejo hišo. Iz ohmelja (*Viscum album*) so pa delali palice, ki na polico spravljene naredé, da tat ne more uiti iz hiše. Po hrastih rastoča omela (*Loranthus europaeus*, Eichenmistel) je bila pa velike važnosti pri malikovanji starih Keltov in Germanov, in še zdaj jo po nekterih krajih Švajcarske obešajo o božiču nad vežena vrata.

Pa ne samo posamnim rastlinam, ampak tudi šibam ali šopovom iz raznih rastlin se pripisuje še zdaj moč zoper strelo, točo in nevihto. Kedar slovenski kmet prvo brazdo pomladi vreže, zaorje vanjo blagoslovljeno šibo, da bi žito bolje rodilo in toča ga ne pobila. Ako se napravlja k hudi uri, dene gospodinja na ogenj ali šibo iz butarice, blagoslovljene na cvetno nedeljo, ali pa nekoliko cvetlic od šopka, prinesenega od procesije sv. Rešnega telesa. Butarica cvetne nedelje obstoji iz oljke ali iz vrbovih šibic, iz bršljana, zelenike (*Buchsbaum*) itd.

K procesiji sv. rešnega Telesa se nosijo večidel sledeče rastline: Strašnice (*Poterium sanguisorba*), sv. Uršule roža ali urednik (*Teucrium Chamaedrys*), Marijini lasci (*Briza media*), ranjenik ali uročnik (*Anthyllis vulneraria*), device Marije plajšek ali hribja resa (*Alchemilla vulgaris*), očist (*Stachys recta*), divja špajka (*Valeriana saxatilis*), hribovski primožki (*Bupthalmum salicifolium*), medvedove tačice ali grižnice (zajče nožice, *Gnaphalium divicum*), itd. (Dalje drugo pot.)

Slovenci na Ogerskem.

V lanskih novinah „Peštbudinske Vedomosti, noviny pre politiku a literatúru“ sem bral lep sostavek pod nadpisom: „Slovania Zadunajski od P. Z. Hostinského“. Gospod Gostinski piše tole o Slovencih na Ogerskem:

O soplemenikih naših zdonavskih tako malo vemo, da nas mora biti sram naše nebratovske hladnosti. Pozabili smo jih. Naloga sina Tatre je tedaj, da s slovaškim srcem povabi soplemenike na občne

gosti in odveznivši pokrov pozabljenosti vvede jih, rekel bi, na novo med svoje in med svet. Genij Tatrski oživiljal jih je pred dve tisoč leti, on — tega smo trdno prepričani — oživi spet, obznani in oslavi ime svojih bratov za Donavo. Z onstran Tater so prišli oni, s tostran Tater ima priti tudi njih prerok. Zadonavski Slovenci so po rodu enaki z nami Slovaki in današnji Slovaki so z zadonavskimi Slovenci rojeni bratje ene matere. Kakor najstarejši bratje varujejo in hranijo oni narodno dedšino in v svojem narodnem imenu „Slovenči“, „Slovenstvo“ zastopajo podedno imé prematere Slavije — semkaj pristevaje tudi dalje proti zahodu na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem in še drugej na jugu prebivajoče Slovence. Zgode vseh teh bratov, po rodu in po imenu Slovanov, so si enake. V enem veku zablislila je njihova zvezda od Tater tje k Alpam in Adriji in v enem času je zašla po evropskih nesrečah zatrta zvezda ta.

Ozri se na zadonavske kraje, pa najdeš dva odlomka zvezde te, strgane po strahonosnih kometih prišlih od Kavkaza in Atlanta: ta odlomka so Slovenci in Hrvatje v Zadonavji. Ozri se na kraje preddonavske, a tukaj tudi najdeš dva odlomka: Slovake in Rusine, od katerih ti oni kažejo sredino te slovenje zvezde. Pojdi dalje na sever, a tam imaš spet dva delca njih, namreč Srbe v gornji in doljni Lužici. Zgodovina vseh teh soplemenikov ali prav za prav njih dozdanja minulost je enaka. — Slovenci in Hrvatje zadonavski ginili so pod tujimi življi, na nje prihrumevšimi od jugovzhoda, Srbi v Lužicah tonili so v valovih morja, od severa se privalivšega; Slovaki in Rusini podkarpaški pa so prenašali udarce viharjev, prihajajočih tako od zahoda kakor vzhoda in juga. — Lužici je primeril Kollár golo-bicama na morji tonečima, Slovenci in Hrvatje zadonavski pa sta dva otoka, s tujimi valovi od dne do dne bolj in bolj spodmivana; Slovane lužiške pa je nazvala zlost in slepota zgodovinarjev Vandale; ravno ta zavidnost imenuje zadonavske Slovence tudi Vandale*). Lužiškim Srbom zapirali so v preteklem stoletji na Saksonskem in Prusovskem šole in bogoslovska semenišča, da bi nehali biti Slovani, in ko ljudstvo ni hotelo sprejeti nemških duhovnov, pustili so jih brez duhovnov; v županiji železni salanski in šimeški bil je pred 40 leti madjarski jezik Slovencev uradno uveden. — Tako bi se dale primeriti usode zadonavskih Slovencev z našimi lastnimi usodami tukaj v Preddonavji; ali pustimo obraze tisočletnega morjenja, pa se rajši povzdignimo k občni

) Za dokaz tega navedem z ozirom na lužiške Srbe: „Enchidion vandalicum“ od Tharaeusa iz leta 1610; a gledé na ogerske Slovence spominjam to, da sem l. 1846 videl v Požunu spričevalo gimnazije Soborske (Szombathali) v železni županiji, kjer je narodnost slovenskega učenca, bi je tam v šolo hodil, zaznamnjena bila „natione vandalus“!

slavi, kakor sam ta svet naš prehaja od Morane k Vesni. (To je bilo pisano lani v prvi polovini maja, ko se je zima (Morana) umikala spomladi (Vesni).

Hoté oči domoljubcev obrniti na pleme Slovencev v Zadonavji, podajam najprej kralke obrise zemljo- in narodopisne, potem pa njih dušnega življenja v današnjem času, pridržavajoč si za drugič, podati načrt stare zgodovine.

Pleme Slovencev na Ogerskem ali Vendoy prebiva za Donavo zlasti v železni, salanski in šimeški županiji. Število teh Slovencev poleg statističnih dát na podlagi občnega popisa od 1845. leta je 56.913 duš.

Kraj ta imenuje se sploh kraj „slovenski“, Madjarji mu pravijo „totság“, Nemci pa „bezirk der Wenden“. — Korabinski v svojih zemljevidih Ogerske dežele je naredil za to Slovenstvo poseben zemljevid (poglej mappa XXIX.). Poleg pregleda te mape videti je ta kraj, v starodavnosti, se vé da v veči razširnosti, „Slovenija“ imenovan, kakor nekak vrtič položen med reko Rabo in Muro. Če pregledaš na mapi vse Zadonavje, leži Slovensko v tistem oglu, ki se stega ob štajerski meji, potem gor ob potoku Rabcu tje do dolnjega Sinika, potem ob tretjem potezu proti potoku Sali, in po četrtem potezu proti Muri na južni strani železne županije. — Ta okraj obsega blizo 20 štirjaških milj, kjer stanujejo Slovenci ne tu in tam raztreseno, ampak čisto brez tujih življev. Prostor ta je obdan na vzhodu z dolnjo Lendvo, na jugu z reko Muro, na zahodu z Rigico (Ryhicou) in spodnjim Štajerskim, na severu z reko Rabo; sprestira se po županiji železni salanski in šimeški. En del ob Rabi in Muri je raven, drugi pa je gorat in dolinat. Zemlja po hribih je večidel nerodovitna, tako da je v njej celo jelka sključena in pritlična. Po tej okrajini tekó potoki: dve Sinički, Črniec, Pretoka (madj. Lendva, nemšk. Limbach) Mokuš, Dubej; Reki Mura in Raba dostikrat povodenj donašata.

V železni županiji: glavne občine, kjer Slovenci stanujejo so: Dolnji Sinik, kjer so izkopavali starorimske stvari, pa tudi turške iz bitke, ki se je tukaj dogodila 1664. leta. Gornja Lendva s hišami daleč po dolini raztresenimi, nad njo star grad, po pripovedki nekdanj sedež rudečih mnihov (siedlo červenych mnichov) — tamkaj je tudi neki sod, ki drži 660 okovov. Kuzma s cerkvo svetega Kosma in Damijana. Pravijo, da je bilo za cerkvo v starodavnih časih jezero, ki se je pa posušilo, česar čudodelna voda je ozdravljala vsakoršne bolezni. Ali ko sta se dva kuzemska brata prepirala in je eden družega pri jezeru vbil, stekla se je vsa voda v podobi oblakov v podnebje.

Nedelja. Izmed farnih občin je imenitnejša: Boreška in Slovenski Križavci s starimi cerkvami; v tej zadnji kažejo en velik kanon; gornji Sinik, čisto katoliška fara; Dolenci, ta kraj je od Turkov mnogo trpel, in sosedna ves Šal — nekdanj mestece, ali zdaj

mala ves; Stefanovci, spadajo k Šent Gothardskemu opatstvu; Cankova, tukaj kažejo brda, na katerih je nekdanj Bočkay postavil kanone, pripravljaje se za bitko z Nemci; drugi pa pravijo, da so bili to šanci Matija Korvina; sv. Jelena (Petroča), bliz nje v podružnici Večeslavec je na kapelici slovenski napis: „Bog blagoslovi naše dielo“. Sebesan (Pecsarócz) z odpustki drugo nedeljo po veliki noči; ljudje jih imenujejo „topla pruska“. O njih se pripoveduje, da ozdravljajo slabe oči in bolne goveda, če se z vodo umivajo; sv. Benedik, znan zavoljo semnja na dan vseh svetih, kjer navadno postavljajo ceno novega vina in slivovice za sosedne kraje. Sv. Jur, tudi vodna Lendva imenovan; v okolici se dobiva železna ruda. Martonci, Ujnice, Mur(aj)ska Sobota trpé dostikrat mnogo od povodnji, tako da morajo ljudje po ulicah na konjih hoditi. Ne daleč se vidi kapelica sv. Jederti, kjer so bili po pripovedi nekdanj mnihi, ali zdaj je zapuščena; bliz je tudi grad v razvalinah. — Tišina, znan kraj zavolj odpustkov, kamor hodijo ljudje tudi iz Štajerske. Bolj naseljene občine na dalje so: Dolnji Sinik, Dolenci, Slovenska ves, Velimir, Bidinci (Budinci?), Odoranca, Dobra, Ligomir, Martanci, Doncinci, Tesanci, Velki, Barkóc, Slaveča dolnja in gornja, Kustanci, Kopréča itd.

V županiji Salanski: Bogvina, Sterleci, kjer se na dan sv. Vida k studenčku shaja dokaj ljudi in se s to vodo umivajo, mené, da jih ne bodo bolele nikoli ne oči ne glava, — žene puščajo na krekih svoje konte, dekleta pa šop las, ktere drugi dan kantor pobere in iz njih nareja papuče. — Beltinci s starim gradom; v bliži so Melnici, čigar prebivavce imajo v okolici za to, za kar mi Belance, to je vsaka neumnost se jim pritika. Turnišče, mestece znano zavolj odpustkov pri podobi „sv. Marije pod logom“; Palina, kjer je tako blato, da se more le po jezu do sosednih vesi priti. Tu najdeš vesico: Gariča, Bistrica, gornja, dolnja in srednja Brezovica, Nedelice, Bratonič, Deklesin, Gumelica, Lipa, Ivanci, Žezikrs, Čerenčice; v županiji Salanski prebivajo še Venetovje, pomešani z Madjarji v občini: Dobronok, Bidinci, Kamenci, Kbeli, Radamaši, Sobota, Jofeci in Žitkinci.

Cerkovne matere evangeliških Venetov so: Piconci, Slovenski Križavci, Bodonci, Odoranci in Hodaš, vse v železni županiji z več podružnimi cerkvami in izvzemši zadnjo cerkev vse čisto slovenske.

V županiji šimeški so: Mihalovci s hčerami Sand in Pad, potem vesi: Lisa, sv. Peter spadajoči k Iganeški cerkvi; Porog, hči Čurgova, Bukova in sv. Pavel, hčere matere Zakanja. — Vse te vesi so starodavne in se spominjajo že za mongolskih časov v listinah — zdaj pa prebivajo v njih Slovenci že pomešani z Madjarji.

(Konec drugo pot.)

Pred Jamo.

Človek rad obiskuje kraje, ki ga spominjajo sive nekdanjosti in slavnih možakov, ki so takrat živeli in doprinašali svoja dela. Ginjen postaja pred kakim starim razpoklim cerkvenim zidovjem, ter ogleduje napise in podobe na stenah, ktere ga spominjajo čvrstih nekdanjih ljudi; mile misli in občutke mu budi pogled na temno zidovje ali na razvaline starega gradú, v katerem so nekdaž bivali junaški naši vitezi.

K tacim krajem se mora prištevati tudi viteški grad „pred Jamo“, in malo je popotnikov, da bi ga ne obiskali, ako skoz Postojno gredó. Pot do tega gradú nas pelje tik mimo vhoda slavnoznane postojnske jame čez leseni most, pod katerim šumeča in kipeča Pivka po skalah v temno ozko žrelo dere. Na desni steguje se na široko in dolgo versta le malo obrasenh gričev. — Kdo bi mislil, da te goličave v sebi hranijo toliko natornih čudežev! Cesta od tod ni kaj mikavna, steguje se po gričih in dolnicah zmiraj bliže Nanosu, ki svojo plešasto glavo visoko v nebo molí. Čez dve uri hodá smo se približali podnožju Nanosa, pa še ne vidimo nič, kot nizke griče za seboj, spredej pa gole visoke pečine, sklad vrh sklada. Še en griček prekoračimo, in prikaže se nam temen globok prepad in mi stojimo pred Jamo.

Nekak mraz spreletí človeka pri tem pogledu, na desno in levo golo pečevje, v ktero je natora zvrtala tri podzemeljske hrame. V najspodnjega se ne more, ali bi saj varno ne bilo va-nj, ker šumeča Loka svoje valove vanj vali: v najviši dupljini tičí grad kakor lastovkino gnjezdo na goli steni. Mogočne skale visé nad gradom in žugajo zdaj in zdaj se odtrgati in podsuti ga s svojimi razvalinami. Po ozki poti smo kmalo pred vratmi, nad katerimi je še dobro ohranjen grb nekdanjih posestnikov. Na desno in levo vrat vidiš še kolesca, po katerih ste tekli verigi za most, ktereга so vzdignili, kedar se je bilo bati sovražnih napadov. Opomniti je pa, da sedanji grad ni tisti, v katerem je bival znani Erazem, ampak sezidan je današnji grad še le leta 1580; nekdanji grad, sedež nesrečnega Erazma je bil še nad tem; nekaj ostankov je še viditi.

Ko smo se ohladili, stopimo v grad. Tu notri je kaj hladno, in res nevarno bi bilo iz solnčne vročine koj v tak hladen kraj stopiti. Prostora je v gradu veliko, ali prostornih sob malo, pa saj je grad sedaj skoraj prazen. Ko sem ga jaz z nekimi prijatli obiskal, prehodili smo ga od enega konca do drugega, pregledali stanice, vidili

nekdanjo kapelo, v kateri je nekaj podrtega oltarja in kos starih mašnih bukev ležalo, ogledali tudi drugih lukenj obilo, ki so menda za ječe služile, kakor vsa naprava kaže, pa nikogar nismo zapazili razun ene same deklet; zvedili smo pozneje, da le oskrbnik v gradu stanuje. Kdo drugi bi pač tu stanoval, kot tisti, ki mora? Res strašni časi so morali biti, v katerih je človek pred človekom v taki divjoti zavetja iskal in ga našel ni, kakor nam to spričuje povest Erazma spred Jame.

Strme stopnice nas pripeljejo v votlino, kjer je sezidan ali prav za prav na pol v skalo vsekán bil nekdanji grad. Skoz majhna vratica, pri katerih se tudi še vidijo luknje, skoz ktere so bile verige napete za nekdanji vzdigljivi most, pridemo do razvalin starega grada. Še kažejo zidovje, kjer so neki bile Erazmove sobe; vodnjak je še tu, kakor je nekdanj bil in daje prebivavcem hladne vode.

Če tu doli pogledaš — hu! to je strmina, to je prepad! Globoko, globoko pod teboj se sred pečevja vije temna Loka, nad teboj pa molé mogočne skale čez grad, v razpokah se je naselila tropa lastavic — gnjezdo pri gnjezdu je prilepljeno na temnem mirnem kraji. Nikdar bi ne mogli zapopasti, kako so ljudje na to strmino, tako visoko na skalni zid prilezli in se tū naselili, ko bi za gotovo ne vedili, da je iz grada dolga podzemeljska pot peljala noter do Ipave. Ta pot je zdaj zazidana, da se kaki tatovi v grad ne prikraejo.

V sredi temnih razvalin mi je pred oči stopila povest nesrečnega Erazma. Vidil sem v duhu, kako je na dvoru cara Friderika v dvo-boju grofa Papenheima ubil in zavoljo tega pobegniti moral, kako si je pregnanec izmed vseh svojih posestev ta divji kraj v varno zavetje izvolil. Na tem gradu, še bližnim sosedom malo znanem, meni, da bo varen. Zdelo se mi je, da vidim po dolini sovražne čete proti gradu se pomikati, sovražne čete barona Raubarja, ki je pregnanca po dolgem iskanji vendar le zasledil. Videl sem s dušnim očesom, kako oblegovavci vse moči napenjajo — pa zastonj; zastonj pokajo njih topovi, zastonj butajo mogočne krogle ob trdo zidovje — kakor bob odletavajo od stene. Raubar si prizadeva z lakoto ga ukrotiti — Erazem se mu posmehuje. Med tem ko Ravbarjeva vojska strada, imajo Erazmovi vsega obilo, živeža dobivajo po podzemeljski poti dovelj.

„Denar železne vrata prebije“, pač res! Med tem ko se stari Erazem varnega misli, stori zapeljivo zlato enega izmed njegovih hlapcev izdajavca. Judež Iškarriot izdal je gospodarja, pokazal sovražniku kraj, kjer se zidovje s silo topov razkrušiti da ter obljubil mu znamenje, kedaj naj se to zgodi. Videl sem v duhu, kako se v neki viharni noči zgovorjeno znamenje izdajavčevo prikaže, kako sovražni topovi vsi na enkrat na omenjeno skalo butnejo, jo razkrušijo in nesrečnega Erazma pokopljejo — videl sem, kako izdajavec sovražnika v grad spusti, kako da razsaja in mori, kako pa tudi izdajavec za-

služeno plačilo prejme: najzvestejši izmed hlapcev Erazmovih maščuje smrt svojega gospoda ter prebode izdajavca.

Po smrti Erazmovi je postal grad deželna last, da ga je 1497 podaril car Maksimilian I. Frideriku Gallenbergu; pozneje si ga je pridobil nek plemenitnik z imenom Kobencel, ki je tudi sedanji grad sezidal.

Obiskali smo tudi srednjo podzemeljskih jam, ki se pod gradom daleč daleč v skalnato goro steguje. Leseni mostek polje nad brezdnom do vhoda. Jama je velika, širi se na vse strani, ima tudi kapnikov pa ne kaj lepih, in umazane podobe ne morejo mikati popotnika, sosebno če je pred že druge podzemeljske jame v okolici Postonjski občudoval.

A. Zup.

Slovniske drobtine.

I. Ni ga menda glagola v slovaščini, da bi se mu godila večja krivica, kakor glagolu: morati — moram (moral, a, o). Čehu in Polaku ga je izpodrinil nemški: museti — musieć, Rus ga nadomeščuje z: надлежат, подобат, долженствоват itd., in tudi Jugosloven se ga po gostem izogiblje; posebno pa ga črti tu pa tod Slovenec, prigovarjaje mu, da je tujec, ki ga slovenščina ni nikdar poznala, ali novorojenček, ki so ga še le slovniciarji ustvarili slovenščini. — Ne da se tajiti, da ga je večina Slovencev gledé vnanje oblike zenačila z glagolom „môči — môrem (môgel)“, tako da je dan danes vsa razlika med njima samó v predtegnjeni in zategnjeni izreki; — pa vendar je le bosa, kar mu prigovarjajo njegovi nasprotovavci: glagol morati — moram ni tujec: nahaja se med prostim ljudstvom še dan danes, če drugod ne, vsaj po Goratanu v junjski dolini in po bližnjih krajih, kjer ga še vedno na polna usta izgovarjajo „moram, morati, moral (v) a, o“ in ga nikdar z obliko: „môrem—môgel“ ne menjajo, kakor drugi Slovenci; — da „morati — moram“ ni novorojenček, priča so nam slovenski pisatelji 16. stoletja, katerim je večkrat rabil n. pr. Jest sem mislil (ta) celi testament vkupe pripraviti, ali se nei moglo, sem moral na dvie razdeliti. Trub. — Naj dobi torej ta glagol tudi v novi slovenski pisavi spet veljavo, ki mu gre korenitemu Slovincu.

II. Nekteri slovenski pisatelji so se v najnovejih časih pri nekterih besedah poprijeli pisave, n. pr. bralec, volilec, roditnik itd. na mestu do sedaj navadne „bravec, volivec, rodivnik“, ki je pri izpeljavi enacih imen l vselej v v spreminjala. Ktera pisava je

bolja? Pravilniša je gotovo: bralec, volilec itd., ker nam naravnost kaže izpeljavo od II. tvorno-preteklega deležnika; vpraša se vendar, je li v resnici bolja od doslej navadne in je li torej naši pisavi neogibno potrebna? Ozrimo se v staro slovenščino! Ta ima le malo malo imen, skrojjenih od gori omenjenega deležnika; kar sem jih pa doslej našel, rabi jim iz večine črka **v** mesto **l**, n. pr. **ДАВЫЛЪ**, dator (Mikl. Lex. 152) itd. — Po tem takem pisava: bravec, volivec itd. ne more biti napačna, ker se opira na staro slovenščino. Če bi se hteli pa vendar noveje pisave poprijeti ali nam ne bo tudi pisati: delalec, delalen, poslušalec, pelec, pilec itd., (saj so te besede enako skrojene, kakor gori omenjene) namesto sploh navadnih: delavec, delaven, poslušavec, pevec, pivec? — Kaka zmešnjava utegne nastati, če se ne ustanovi gotovo pravilo za pisavo tacih besed! Pisati zdaj **l** zdaj **v**, to nikamor prav ne kaže. Ostanimo torej raji pri starem!

Hrvaško-srbsko berilo.

Bolgarska zemlja.

Da me pitaš: koju li je zemlju slavjansku mati priroda najobilneje uresila; da me pitaš, gdě vile slavjanske najvole stajati; kazao bih da u Bugarskoj. Jeste, Bugarska sa svojim u nebo strsećim, vėkovitim snėgom pokrivenim Balkanom i sa zelenimi plodnimi ravnici; s veličanstvenim Dunavom i nestašnom Maricom najkrasnija je slavjanska zemlja. Motriv blagost podneblja ili plodnost zemlje, različnost pojedinih predelah ili položaj vse pokrajine, milinu ravnica srebrovimi rėkami natapanih, ili veličanstvo gorostasnih planinab, plodovitimi dolinama prosėcanih, obilnost prirode, koju na ogled stavlja, ili bogatstvo, koje u utrobi čuva — svakako moraš priznati, da je Bugarska raj slavjanski. Ta sve ondě ima, što čovek samo želiti može: sneg i vrućinu, led i toplice, zlato i žitak, gore i doline, ravnice i brežuljke, rėke i potoke, more i kopno, vėčnu zimu i vėčno lėto — sve, sve ima Bugarska.

Nu opet nemožemo kazati za stanovnike njezine, da su srėtni. Jer šta prudi čovėku plodna njiva, bogatstvo prirode, uresi, nakit zemlje, ako on sije a drugi žanje, ako on radi, a drugi uživa, ako je on gospodar zemlje a tudji sluga?

B. Šulek.

Na polju Kosovu.

Гдѣ је Призрен славни град,	Гдѣ су оне побѣде,
Гдѣ су царски двори?	Гдѣ триумфи сјајни,
Гдѣ Душанов здатни вѣк,	Када србски цареви
Што чудеса створи.	Војеваше славни.
Све прогута Косово,	У пѣсмама пѣвацах
Оде србска слава,	Глас им само траје,
Гдѣ су били градови,	Да потомку већу скрб
Сада расте трава.	И тугу задаје.

J. Popović.

Isterska narodna.

Sv. trije kralji.

Tri kralji jahahu, z onud' sunce vista,
 Tri dari nosahu: mir, zlato i tamjan.
 Pervi je Gaspar, kralj od dobra kolina,
 Ki željaše vidit' slavu gospodina.
 Drugi je Melhior od onih trih kralji,
 Ki željaše priti k onej vičnoj Slavi.
 Tretji je Baldasar od dobrega roda,
 Ki željaše priti slavit svoga Boga.
 Pod njimi su konji kako ene Vile;
 Ni zoba *) ne zoblju, nit jin žeja pride.
 Zvezda je danica, ka jih je vodila,
 Pred grad Jeruzalin jih je privodila.
 Mlajahni vrataru! povej nan za isto,
 Kdi se j' Isus rodil, sve zlato precisto?
 On im odgovora: Mi tega neznamo.
 Kad 'z ovud pasate, javite se malo;
 Čemo van darovat onoga detića,
 Koga nismo mislili kraljen darovati;
 Leg smo ga mislili maljašna zaplati.
 A kada gredoše malo tamo napred,
 Oni ugledaše onu malu špilju,
 Ona j' nadkrivena cerlenim beljičen;
 Nutra je slavna deva sa svojim detičin.
 Svi njoj dar donihu, a Gaspar ne doni,
 Kako mudri stavec prvi se pokloni:
 Šlava mi ti buđi, presvitla danice!
 Čaj tu tvoj pristanak, nebeška kraljice?

Zap. J. Volčić.

*) ovsa.

Besednik.

Slovenska matica. Prekrasna misel „slovenske matice“ se zbuja čedalje živeje ter ogreva srca slovenskim domorodcem. Po vseh stranéh odmevajo glasovi, da se kmalo vstanoví naprava, kakor jih imajo že vsi drugi slovanski rodovi v povzdigo svoje književnosti. — Brez matice nam bo lepoznavna literatura vedno životarila, umetna pa celó korenik zasaditi ne more, ker jej izmed čast. duhovščine in dijaške mladine same ne more dohajati potrebna podpora. Edini pomoček zoper to kukavno stanje je le združena moč ali matica; brez matice nam ni upati srečnega razvitka. Kar je „družba sv. Mohora“ za razširjanje omike med prostim ljudstvom, to naj nam bo v učenih rečéh „slovenska matica“. Slovenski domorodci! ne odlagajte dolgo ž njeno napravo, da se z nami kmalo na boljše okrene; ti pa, bela Ljubljana! pripravi tej narodni ustanovi kmalo trdno in zavetno mesto!

Sporočilo domovini. Rajni g. Dr. J. Šubic, ki je l. 1861 v noči od 21. do 22. malega travna v Mariboru za jetiko umrl, trudil se je in prizadeval za milo domovino do poslednjega izdihljeja; kako iskreno in vroče jo je ljubil, priča so nam sledeče premile besede, vzete iz predgovora k njegovi prestavi Virgiljevega Georgika: „Položim pa ta književni plod, venec iz lepe ogradi latinskih Modric, na sveti oltar preljubljeni majki Sloveniji. Kranjska zemlja, mila domovina! ktera si me rodila in gojila, lej, nisem tebe pozabil, ne nehal te ljubiti, akoravno mnogo let oddaljen tvojemu naličju, bivajoč v ptujih gradovih, potovajoč po ptujih krajinah.“

Tebe sem se spominjal na bregovih dereče Douave, tebe na obalih jadranskega morja, tebe na Štirnskem, v deželi zelenih gorá, kjer bivam mnogo let in kjer bode počivalo tudi truplo moje.

Kdo bi tudi pozabiti mogel matere svoje? Saj si lepa in mila, da si ravno majhna, domovina moja, ter okinčana z nebrojnimi naravnimi in umetnimi čudeži nad in pod zemljo; saj imaš verle sinove in hčerke zale; saj obiluješ mnogoterega blaga in izdelkov pridnih in umetnih rok!

Da bi cvetela in napredovala v eno mér, preljuba očetnjava moja! Da bi te slavili tvoji sinovi ter oblagodarovali z darovi junaštva in omikanega duha, da bi se ponašala tudi med sestrami slavjanskimi! Meni živečemu ni bilo prostorčeka privoljenega na tvojih livadah; rad

bi bil vsaj zadnji senj spaval v tvojem naročji, v osenčji lipe domače; toda tudi tega mi je odrekla nemila osoda ter mi v ptuji zemlji odločila poslednje pokojišče.

Z Bogom tedaj, mila domovina! Z Bogom na vekomaj!

Jugoslovenska žurnalistika. Z novim letom se je žurnalistika na jugu dosti lepo razvila in pomnožila. Razun našega izvrstnega „Napreja“, kterege jezik se more po vsej pravici uzor lepe in jedernate slovenske pisave imenovati, in razun drugih slovenskih časnikov izhajajo od novega leta naslednji časopisi v srbskem in hrvaškem narečji: 1) politični: „Srbski dnevnik“ vsak dan, „Srbobran“ trikrat v nedelji in „Napredak“ trikrat v tednu — vsi v novem Sadu; „Srbske novine“, „Vidovdan“, „Svetovid“ in „Srbska narodnost“ vsi v Belem gradu; „Požor“ in „Narodne Novine“ v Zagrebu, „Glasnik dalmatinski“ in „Nazionale“ v Zadru; — 2) književni in zabavni: „Danica“ in „Javor“ v novem Sadu, „Slavonac“ v Požegi, „Naše gore list“ v Zagrebu, „Glasnoša“ v Karlovcu, „Zvezda“, ki začne v kratkem izhajati, v Zadru in „Danica“, dodatek „Narodnih Novin“; — 3) šaljivi: „Komarac“ in „Domišljan“ v novem Sadu; — 4) učiteljski: „Školski list“ v novem Sadu in „Napredak“ v Zagrebu in 5) gospodarski: „Seljak“ v novem Sadu in „gospodarski list“ v Zagrebu.

Svetovavstvo za nauk. Novo svetovavstvo za nauk, ki je nam že davno obljubljen, stopi v kratkem v življenje, kakor je slišati z Dunaja. Predsednik mu je neki že potrjen in sicer naš preslavni rojak in prvi slovanski jezikoslovec g. Dr. Fr. Miklosič, profesor slovanskega jezikoznanstva na vseučilišču Dunajskem, kar navdaja gotovo vse Slovence s pristrčnim veseljem nad to izvolitvijo, ob enem pa tudi s sladkim upom lepše prihodnosti, ki brez dvombe napoči s časom tudi mili slovenščini v naših šolah. — Pred nedavnim je došla visoka čast še drugega slovenskega rojaka, namreč dra. J. Stefana, ki je bil, še ne 28 let star, zavoljo visoke učenosti v matematičnih in naravoslovnih vedah za rednega profesorja više matematike in fizike na Dunajskem vseučilišču postavljen.

Razpis družbinih daril za l. 1863. V omiko slovenskega naroda in v povzdigo domače književnosti razpisuje družba sv. Mohora za leto 1863, te-le darila:

a) sto goldinarjev za najboljšo izvirno pripovedko, kateri bodi predmet, če je le mogoče, vzet iz domačega življenja slovenskega naroda; če pa dobre, darila vredne izvirne povesti ne pride, petdeset goldinarjev za najboljšo prestavo kake zanimive pripovedke, kmečkim ljudem in mladini v poduk ali kratek čas;

b) trideset goldinarjev za najboljšo zgodovinsko, krajepisno ali narodopisno črtico (n. pr. kako zgodbo iz turških ali francoskih vojsk na Slovenskem, životopis kacega slovečega domačina; popis kake božje poti itd.);

c) trideset goldinarjev za najboljši natoroznanski ali gospodarski spis (n. pr. razlago božjih čudežev v naravi in drugih naravskih prikazni, poduk o gospodarskih potrebah slovenskega naroda itd.).

Vsi ti spisi naj bodo pisani prav po domače, lahko umevno in zanimivo, da bodo služili odraščeni mladini in kmetu v poduk ali pošteno razveselovanje. Pripovedka naj obsega vsaj tri — štiri, druga dva spisa pa vsaj eno tiskano polo majhene oblike družbinih bukev. Vsak slovenski pisatelj je povabljen, da pošlje v ta namen eden ali več spisov brez podpisanega imena do 1. novembra t. l. (ime pisateljevo naj se priloži v zapečatenem lističu) družbinemu odboru v Celovcu; na spise, ki bi pozneje priti utegnili, ne bo se moglo gledati. Darila se bodo izplačala na Vodnikov dan (2. febr.) l. 1864, kakor se je to tudi letos zgodilo.

d) Petdeset goldinarjev, ki jih je v ta namen sl. Koroška hranilnica darovala, za pet najboljših sostavkov, ki bodo v „družbinem Koledarčku za l. 1864“ tiskani, naj si bodo pripovednega ali podučnega zapopadka, vsacemu po deset goldinarjev. Ti sostavki naj obsegajo kacic 4—8 strani Koledarčkove oblike; sploh pa morajo tako pisani biti, da bodo zanimivi in podučni za priproste kmečke ljudi vsake starosti in vsacega spola. Predmet naj si vsak pisavec sam izvoli, samo toliko želi družbin odbor, da mu prideta med drugimi rečmi vsaj tudi eden ali dva krajša prav praktična gospodarska spiska.

Sostavki, pod d) razpisani, naj se pošljejo družbinemu odboru vsaj do 1. junija t. l., da se morejo v „družbinem koledarčku“ za l. 1864“ natisniti. Darila se bodo izplačala v prvem mescu drugega polletja. *)

V Celovcu 26. februarja 1863.

Družbin odbor.

Naznanilo zastran Cvetja. Prvi (10.) vezek druge šestke, ki obsega Krekovo epično pesem v treh spevih „Na sveti večer o polnoči“ in pa začetek lepe Šubičeve prestave „Virgiljevega poljedelstva“, razposlal se je v sredi minulega mesca vsem čast. naročnikom, ki so se še v prvi polovici mesca februarja zanj oglasili; ostali gospodje pa ga dobé v nekterih dneh, ker ga je bilo treba še nekaj iztisov napraviti, da moremo ž njim tudi novim naročnikom postreči; drugi (11.) vezek izide še tekočega mesca, tretji mesca aprila itd., tako da bo druga šestka vsaj do srede mesca julija že vsa v rokah čast. gg. prejemnikov. Za natis v drugi šestki je pripravljena med

*) Prosimo, da odpró temu povabilu svoje liste tudi drugi slov. časopisi.

drugimi rečmi tudi epična pesem v XV spevih „Veronika Dese-
niška“ od J. Frankolskega in „Kitica Andersenovih pravljic“
od g. Fr. Erjavca; vrh tega pripravlja za „Cvetje“ g. A. Okiški kitico
pripovednih pesem (legend) iz življenja slovanskih aposteljnov pod
naslovom „Ciril in Metodi“.

Če bo Slovincem všeč in se ne najde druge poti za njuno izdavo,
natisne se v 16. in 17. vezku Cvetja (se ve da v večji, za šolske bukve
prikladni obliki) Fr. Erjavčevo „Živalstvo“ in J. Tušekovo „Rast-
linstvo“, ki je oboje preizvrstno poleg Pokornega za niže gimnazije
in realke izdelano. Obé knjigi bote krasen in toliko važniši prirastek
naši literaturi, ker nimamo na tem polji še nobenega veljavnega dela.
Bog nam daj kmalo potrebnih šolskih bukev!

H koncu bodi še omenjeno, da se je oglasilo za „Cvetje“ izmed
dijaške mladine tudi iz Ljubljane prelepo število prejemnikov, namreč
102; iz Celja in Novega mesta pa sopet po 10 novih. — Kakor
„Cvetje“ nahaja letos tudi „Glasnik“ med dijaško mladino veliko pod-
pornikov: mariborska ga prejema 55 iztisov, celjska 34, ljubljanska 39,
novomeška 35, celovška 21, varaždinska 7, karlovska in reška 3 in
goriška 2. Veselo znamenje za prihodnjost! Živili!

Vabilo na naročbo.

Z dvojljenjem prečastitega gosp. pisatelja dr. J. Bily-a prestavil
sem iz češčine knjigo z naslovom: „Zgodovina ss. apostolov slovanskih
Cirila in Metoda“, v slovenščino. Knjiga obsega 20 tiskanih pól v
veliki četvrtki. Lepi lesorezi, kateri glavne prigodke iz življenja svetih
apostolov predočujejo, bodo jo zaljšali. Predmet je času primeren, spis
sam pa podaja vsakemu nekaj duševne hrane.

Vabim tedaj na naročbo. Veljala bode knjiga 1 fl. 50 kr. a. v.
Prečastiti gg. naročniki naj mi za zdaj blagovolijo samo svoje imena
ali pa število zaželenih iztisov vsaj do 15. marca naznaniti.

Iz števila presodim: ali izhajam ali ne. Ako izhajam, gre knjiga
brž v tisk, ktereга oskrbí Bellman-ova bukvarnica v Pragi. Konec
julija ali avgusta mislim, da bode gotova.

Naročnina se odrajta po sprejetem delu.

V Mariboru na smrtni dan sv. Cirila 1863.

Janez Majciger.

Slovinci! prelepa knjiga se nam tukaj obeta: obširen životopis
naših blagovestnikov sv. Cirila in Metoda, ki sta nam prižgala luč sv.
vere in postavila temelj slovanskemu slovstvu. Združimo se od vseh
strani, pritečimo v obilnem številu g. izdatelju na pomoč, da obljubljena
knjiga v kratkem zagleda beli dan. Glasnikovo vredništvo bo do srede
t. m. rado prejemale naročila.

Na znanje. Naročene cirilske in nove pismenke za Cvetje še niso dospele
iz Prage; to je vzrok, da tudi dans še ne moremo pridjati nadaljevanja „staro-
slovenske slovnice“.

Vredn.